

**Rakowska, Barbara / Rakowski,
Witold**

**Sposoby wykorzystania czasu wolnego
przez uczniów szkół żyrardowskich**

Rocznik Żyrardowski 5, 513-538

2007

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Barbara Rakowska
Witold Rakowski

Sposoby wykorzystania czasu wolnego przez uczniów szkół żyrardowskich

Wstęp

Ilość czasu wolnego jaka pozostaje do dyspozycji człowieka zależy od wieku, płci, zawodu, wykształcenia, stanowiska jakie zajmuje, aktywności ekonomicznej, aktywności społeczno-politycznej, ambicji. Samo zdefiniowanie „czasu wolnego” jest trudne. W uproszczeniu można przyjąć, że czas wolny to taki czas, który pozostaje do dyspozycji człowieka po wypełnieniu obowiązków jakie spełnia wobec:

- firmy, w której pracuje,
- szkoły, w której się uczy.

Czas poświęcony rodzinie, dodatkowej nauce, nie wlicza się do zadań obowiązkowych, wobec tego wliczony jest do czasu wolnego. Jego wypełnienie zależy od woli człowieka, czyli jak wykorzystamy ten czas zależy od nas, a w przypadku dzieci – od rodziców (np. czy zorganizują im dodatkową naukę, zajęcia sportowe czy też dadzą swobodę i możliwość samodzielnego wyboru sposobu wykorzystania tego czasu).

Jak trudno jest zdefiniować „czas wolny” niech świadczy poniższy przykład rodziców pracujących zawodowo i ich dzieci uczęszczających do szkoły.

Z samego faktu, że żyje się w rodzinie, jako komórce społecznej ma się pewne zobowiązania do wykonania, aby taka rodzina funkcjonowała. W uproszczeniu można przyjąć, że czas wolny ojca, matki to czas po skończeniu pracy zawodowej, a ucznia po skończeniu lekcji obowiązujących w danej szkole. Ale czy dokonywanie przez rodziców zakupu artykułów żywnościowych (a może nie tylko) dla rodziny to czas wolny, czy czas pracy? Czy bez zakupu pewnych artykułów może rodzina funkcjonować? Czy uczeń uczęszczający po obowiązkowych lekcjach w szkole na dodatkowe zajęcia z języka obcego, czy muzyki, robi to w czasie wolnym, czy obowiązkowym? Uczeń uzupełnia wiedzę bo takie są ambicje jego rodziców, którzy nakładają na niego dodatkowy obowiązek. Rodzice uważają, że sa-

mo spełnienie obowiązku szkolnego nie zapewnia ich dziecku odniesienia sukcesu w dorosłym życiu. Stąd nakładają dodatkowe obowiązki, ale czynią to w uzgodnieniu i po zachęceniu dziecka. Nie czyni tego ustawodawca. Do przygotowania posiłków przez rodziców dla siebie i dzieci systemem domowym nie zobowiązuje ustawodawca, bo posiłek można zjeść w stołówce, w restauracji i to należy do obowiązków osób tam zatrudnionych i za co otrzymują wynagrodzenie. Za przygotowanie posiłków w systemie domowym przez członków rodziny nie otrzymuje się wynagrodzenia i gdyby rodzice nie mieli czasu wolnego nie mogliby tego robić. Właśnie od długości czasu wolnego jakim dysponujemy zależy wykonywanie (lub nie) innych zajęć, czynności.

Przeobrażenia w gospodarce spowodowały zmiany czasu pracy zawodowej i oderwanie pracujących od rodziny. W erze agrarnej istniała spójność wykonywanej pracy w powiązaniu z rodziną. Współcześnie jeszcze rodziny pracujące w rolnictwie w większym stopniu wykazują więź pracy zawodowej z procesem wychowawczym i opiekuńczym wobec swych dzieci, czego nie da się pogodzić w zdecydowanej większości innych zawodów. Jednocześnie powstaje dylemat liczenia czasu wolnego dla osób prowadzących gospodarstwo rolne rodzinne. W krajach znajdujących się na etapie postindustrialnym coraz więcej pracy zawodowej wykonuje się w domu. Pozwala na to rozwój systemów łączności. Także i nauka może coraz częściej odbywać się w domu. Wzrost wydajności pracy powoduje jednak, że ogólnie wydłuża się czas wolny, a ulega skróceniu czas pracy. W społeczeństwie czy też gospodarce opartej na wiedzy znaczna część czasu wolnego musi być przeznaczona na permanentne doksztalcanie się. Dlatego też i współczesny system szkolny nie jest w stanie zapewnić takiej wiedzy, która będzie użyteczna za 5, 10, a tym bardziej 15 czy 20 lat. Przez to problem wykorzystania tzw. wolnego czasu przez uczniów jest bardzo ważny. Chodzi tu o to, czy czas ten jest marnotrawiony z punktu widzenia rozwoju dziecka, a nawet negatywnie wpływający na jego zdrowie fizyczne i psychiczne, czy też czas ten jest pożytecznie wykorzystywany, czy przyczynia się do poszerzania zasobu wiedzy dzieci i wzrostu ich konkurencyjności jako zasobu kapitału ludzkiego. Odpowiedzi na te pytania postaramy się udzielić poprzez analizę wyników badań ankietowych przeprowadzonych w końcu kwietnia i w pierwszej połowie maja 2006 r. w szkołach podstawowych i gimnazjum nr 1 w Żyrardowie. Autorem ankiety była dr Krystyna Królikowska-Waś. Chociaż ankiety były konsultowane z dyrektorami szkół na ich podstawie nie jesteśmy w stanie odpowiedzieć na szereg istotnych pytań. Jest tak między innymi dlatego, że brakuje podstawowych danych o rodzicach ucznia. Badania ankietowe prowadzono na lekcjach

i przeprowadzały je dr Krystyna Królikowska–Waś oraz studentka WSRL Violetta Sałachewicz.

Przygotowano dwie wersje ankiety. Dla uczniów klas I–III szkoły podstawowej wersję łatwiejszą, składającą się z 5 pytań, a dla pozostałych klas szkoły podstawowej i gimnazjum wersję nieco rozszerzoną, składającą się z 10 pytań, przy czym część pytań (8, 9, 10) była otwarta. Do analizy przyjęto tylko te ankiety, które były wypełnione prawidłowo, odrzucono te, w których zauważono lekceważący stosunek uczniów do tego rodzaju badań, o czym świadczyły niekiedy nieodpowiedzialne odpowiedzi. Takich ankiet było jednak niewiele. Przed rozdaniem ankiet wyjaśniono cel badań i zachęcono do rzetelnych odpowiedzi.

Charakterystyka uczniów objętych badaniem

Badania ankietowe przeprowadzono we wszystkich czterech szkołach podstawowych publicznych (bez szkoły typu specjalnego) to znaczący w szkołach nr 3, 4, 6 i 7 oraz w dwóch gimnazjach, przy czym w niniejszej części opracowania wykorzystano tylko ankiety z gimnazjum nr 1.

Do szkół tych uczęszczało w roku szkolnym 2005/2006 od 501 do 874 uczniów (tab. 1).

Tabela 1. Liczba uczniów w szkołach podstawowych i gimnazjach publicznych Żyrardowa – stan na koniec września 2005 r.

Klasy	SP – 3	SP – 4	SP – 6	SP – 7	Razem
0	0	43	0	53	96
I	136	70	105	74	385
II	140	79	115	78	412
III	138	71	113	97	419
IV	157	88	108	61	414
V	140	74	123	88	425
VI	163	76	120	102	461
Razem	874	501	684	553	2612

Badaniami ankietowymi w klasach I, II, III szkół podstawowych objęto 273 chłopców i 286 dziewczynek, przy czym najwięcej w klasach I, a najmniej w klasach III, przy wyrównanej liczbie dziewczynek i chłopców, zaś w klasach IV, V i VI 265 chłopców oraz 277 dziewczynek (tab. 2). Łącznie w szkołach podstawowych objęto badaniami 1101 uczniów, w tym

563 dziewcząt i 538 uczniów płci męskiej. Tak duża liczba uczniów szkół podstawowych objętych badaniem pozwala stwierdzić o pełnej reprezentatywności całej zbiorowości uczniowskiej.

Tabela 2. Liczba uczniów objętych badaniami ankietowymi w podziale na klasy i płeć

Szkoła		Klasy						Razem
		I	II	III	IV	V	VI	
SP – 3	ch.	32	31	22	35	20	13	153
	dz.	31	28	26	40	22	25	172
SP – 4	ch.	22	22	23	25	25	23	140
	dz.	23	26	24	16	22	25	136
SP – 6	ch.	18	17	17	21	19	22	114
	dz.	31	14	17	20	29	23	134
SP – 7	ch.	20	24	25	23	18	21	131
	dz.	20	24	22	13	23	19	121
razem	ch.	92	94	87	104	82	79	538
	dz.	105	92	89	89	96	92	563
gimnazjum	ch.	92	67	90	–	–	–	249
	dz.	96	81	80	–	–	–	257

Tabela 2a. Liczba uczniów w poszczególnych szkołach w roku szkolnym 2005/2006 i liczba osób objętych badaniem ankietowym

Szkoła	uczniów w szkole	liczba ankietowanych w klasach		
		1–3	4–6	razem
		SP – 3	874	170
SP – 4	458	140	136	276
SP – 6	684	114	134	248
SP – 7	500	135	117	252
razem	2516	559	542	1101
gimnazjum	1304	506	–	506

Również liczba gimnazjalistów objętych badaniem jest wystarczająca do uznania wyników za wiarygodne (tab. 2), przy czym dotyczy to gimnazjum nr 1, ale można przyjąć, że jego uczniowie reprezentują także gimnazjum nr 2.

Czas wolny uczniów najmłodszych (szkół podstawowych)

Wymiar zajęć obowiązkowych w szkole w klasach I–III wynosi tygodniowo 20 godzin plus 2 godziny religii (nie obowiązkowe), 1 godzina dydaktyczno-wychowawcza i 1 godzina korektywy. Wynika z tego, że uczniowie najmłodszy mają dużo wolnego czasu. Zachodzi pytanie jak uczniowie wykorzystują ten czas wolny i czy istnieją różnice w jego wykorzystaniu według płci dzieci. W ankiecie skierowanej do tych uczniów w ogóle nie pytano (odwrotnie niż w ankiecie skierowanej do uczniów pozostałych klas) czy dysponują dużą ilością wolnego czasu, zakładając z góry, że tak jest.

Na pierwsze pytanie, które w ankiecie brzmiało: „Co robisz codziennie po powrocie ze szkoły?” zdecydowana większość (od 89% do 91%) uczniów twierdzi, że odrabia lekcje, przy czym nieco częściej czynią to dziewczynki (tab. 3.) i praktycznie nie ma różnic w tym zakresie między uczniami klasy I a III. Jeżeli dodamy do tego naukę, to więcej niż 90% uczniów objętych badaniem wskazało, że w wolnym czasie odrabia lekcje. W związku z tym, że w odpowiedzi na pierwsze pytanie można było wskazać kilka sposobów spędzania wolnego czasu, na drugim miejscu znalazło się wychodzenie na podwórko. Wskazała na tę formę spędzania wolnego czasu nieco więcej niż połowa uczniów i na ogół częściej czyniły to dziewczynki.

Tabela 3. Wykorzystanie czasu wolnego przez uczniów klas I–III szkół podstawowych Żyrardowa (% wskazujących)

Wykonywane czynności	Klasy					
	I	II	III	w tym dziewczynki		
				I	II	III
1 Odrabiam lekcje	89	91	91	93	95	95
2 Bawię się	46	54	37	48	48	39
3 Oglądam TV	34	35	39	23	27	34
4 Gram w gry komputerowe	32	38	30	23	26	11
5 Wychodzę na podwórko	56	62	56	61	60	57
6 Czytam	55	42	36	62	49	46
7 Idę do świetlicy (klubu)	0,5	0,5	–	–	1	–
8 Spotykam się z przyjaciółmi	2	3	2	–	3	2
9 Uprawiam sport	5	6	6	2	4	4
10 Pomagam w domu	4	3	1	4	2	2
11 Uczę się	2	2	1	4	1	1

Te dwie formy spędzania wolnego czasu były typowe dla wszystkich uczniów klas I–III. Pozostałe sposoby spędzania wolnego czasu były przez uczniów poszczególnych klas wymieniane już w nieco innej kolejności. I tak uczniowie klasy I jako trzecią formę spędzania wolnego czasu wskazywali czytanie, w następnej kolejności bawienie się, następnie oglądanie telewizji (co trzeci) i gry komputerowe.

Uczniowie klasy II na trzecim miejscu jako formę spędzania wolnego czasu wymieniali bawienie się (więcej niż co drugi uczeń) i nieco tylko rzadziej czytanie, następnie gry komputerowe i oglądanie telewizji.

Uczniowie klasy III upodabniali się w sposobie spędzania wolnego czasu do uczniów klas I i II w dwóch formach, o których była mowa poprzednio. W pozostałych rodzajach wolnego czasu różnili się od uczniów klasy I tym, że rzadziej wskazywali na bawienie się, a zwłaszcza na czytanie, a nieco częściej wymieniali oglądanie telewizji.

Inne formy spędzania wolnego czasu były wymieniane przez uczniów bardzo rzadko, w tym także uprawianie sportu (tab. 3). Najczęściej uczniowie zakreślali te odpowiedzi, które były zasugerowane w ankiecie, natomiast rzadko sami wymieniali inne formy spędzania wolnego czasu.

Sposób spędzania wolnego czasu niewiele zależy w tym wieku od płci uczniów. Dziewczynki częściej niż chłopcy wskazywały na odrabianie lekcji i czytanie, a rzadziej na oglądanie telewizji, a szczególnie na gry komputerowe.

Istnieją pewne różnice w sposobie spędzania wolnego czasu przez uczniów klas I–III uczęszczających do poszczególnych szkół co może być związane z lokalizacją szkoły w przestrzeni miejskiej i miejscem zamieszkania uczniów, jak też strukturą społeczno-zawodową rodziców uczniów. W każdym razie najaktywniej wolny czas spędzają uczniowie uczęszczający do szkoły nr 4 (tab. 4.), a najmniej aktywnie uczniowie szkoły nr 6. Większe różnice między uczniami szkoły podstawowej nr 4 i 6 w formie spędzania wolnego czasu istnieją w zakresie bawienia się, wychodzenia na podwórko, czytania, mniejsze w oglądaniu telewizji. Oczywiście istnieją też pewne różnice we wskazywaniu form spędzania wolnego czasu przez uczniów uczęszczających do szkoły nr 3 i 7.

Na ostateczne wyniki mogą wpływać sami uczniowie. Od ich pomysłowości zależało przecież podkreślenie wskazanych w ankiecie odpowiedzi.

Tabela 4. Sposoby spędzania wolnego czasu przez uczniów według szkół (% wskazujących)

Formy spędzania wolnego czasu	Szkoła nr:			
	3	4	6	7
1 Odrabiam lekcje	91	93	88	90
2 Bawię się	40	58	39	47
3 Oglądam TV	29	38	32	44
4 Gram w gry komputerowe	26	36	38	36
5 Wychodzę na podwórko	55	66	47	63
6 Czytam	46	46	37	47
7 Idę do świetlicy (klubu)	0,5	–	1	–
8 Spotykam się z przyjaciółmi	4	2	3	1
9 Uprawiam sport	6	8	7	1
10 Pomagam w domu	4	2	3	1
11 Uczę się	3	1	2	–

Na drugie pytanie zawarte w ankiecie: „Czy poza chodzeniem do szkoły masz dodatkowe zajęcia i obowiązki, takie jak ...?” najczęściej uczniowie wymieniali sprzątnięcie swojego pokoju, następnie zajęcia sportowe, wyprowadzanie na spacer psa, nauka języka obcego, opieka nad młodszym rodzeństwem, co prezentują, w podziale na klasy, poniższe dane (% wskazujących):

	klasa			
	I	II	III	razem
nauka języka	29	33	32	31
uprawianie sportu	52	39	51	47
nauka gry na instrumentach	22	6	7	12
wyprowadzanie psa na spacer	30	35	31	32
opieka nad młodszym rodzeństwem	26	34	22	27
sprzątnięcie swojego pokoju	68	62	53	61

Pocieszający jest fakt, że już prawie co trzeci uczeń uczęszczający do klas I–III dodatkowo uczy się języka obcego, a prawie połowa uprawia jakąś dyscyplinę sportową, przy czym chłopcy najczęściej wymieniają piłkę nożną, dziewczęta biegi i koszykówkę (klasa III). Również pocieszającą sprawą jest to, że więcej niż połowa dzieci sprząta swój pokój, a co czwarte dziecko ma dodatkowo obowiązek w postaci opieki nad młodszym rodzeństwem i prawie co trzecie wyprowadza psa na spacer.

Na tym etapie analizy nie jesteśmy w stanie stwierdzić jaki odsetek uczniów wymienia kilka form dodatkowych zajęć, a jaki np. tylko jedną formę. Podobnie sprawa się przedstawia z odpowiedziami na następne pytania. Nie ulega wątpliwości, że część tych co uczą się języka obcego także uprawia sport, opiekuje się rodzeństwem.

Na pytanie zawarte w ankiecie: „Co robisz w dni wolne od nauki?” i przy wymienianiu 3 sugerujących odpowiedzi uczniowie poszczególnych klas najczęściej wymieniali dwie formy, co prezentuje poniższe zestawienie (w %):

	klasa		
	I	II	III
bawię się z dziećmi	68	73	58
chodzę do kina	24	24	19
spędzam ten czas z rodzicami	71	72	59
inne:			
spotkania z rodziną	8	6	8
gra na komputerze	3	4	6
uprawiam sport	5	7	8

Ważne jest, że tak wysoki odsetek dzieci wskazało na wspólne spędzanie czasu z rodzicami i rodziną.

Według badań OBOP sposoby spędzania czasu przez rodziców z dzieckiem są następujące (bardzo często w %)¹

rozmowy	79
oglądanie telewizji	58
spacer, wycieczka	39
wspólne sprzątanie, gotowanie	38
zakupy	37
pomoc w odrabianiu lekcji	28
czytanie gazet, książek	18
sport (piłka, rower)	17
gry komputerowe, planszowe	11
kino, muzeum, restauracja	5

Wyniki badań nie są porównywalne ze względu na to, że naszą ankietę wypełniali uczniowie. Konfrontacja danych pozwala jednak dostrzec tylko pewne podobieństwa np. w grach komputerowych.

¹ Por. Ile czasu byłeś dzisiaj z tatą (bez autora), „Rzeczpospolita” z dnia 23.06.2006 r.

Sposób spędzania czasu najmłodszych uczniów poszczególnych szkół podstawowych jest podobny, co prezentują poniższe dane (% wskazujących):

szkoła	bawię się	chodzę do kina	spędzam czas z rodzicami
nr 3	67	24	73
nr 4	63	26	68
nr 6	59	17	71
nr 7	64	19	65
razem	63	22	69

Nie ma w tym zakresie większych różnic między chłopcami a dziewczynkami.

Interesował nas również sposób spędzania przez uczniów czasu wolnego podczas wakacji i ferii. W odpowiedzi na to pytanie zaproponowano 4 warianty, z których każdy mógł być wskazany, a ponadto mógł uczeń wybrać jeszcze inne rodzaje spędzania wakacji, co zdarzało się bardzo rzadko (tab. 5). Najczęściej z poszczególnych klas uczniowie wyjeżdżają gdzieś z rodzicami lub do rodziny na wieś. O wiele rzadziej dzieci wyjeżdżają na kolonie, ale więcej niż co trzeci uczeń pozostaje w domu, zwłaszcza uczęszczający do szkoły nr 3 i 4. Można więc stwierdzić iż w okresie wakacji i ferii rodzice poszukują dla dzieci tanich form spędzania wolnego czasu.

Tabela 5. Sposoby spędzania wakacji i ferii przez uczniów klas I–III (% wskazujących)

Wyszczególnienie	Sposoby				
	1	2	3	4	5
klasa I	33	64	19	30	9
klasa II	49	67	13	45	6
klasa III	41	62	25	37	10
w tym dziewczynki					
klasa I	36	70	23	23	9
klasa II	56	73	21	35	5
klasa III	37	68	26	34	9
Szkoła nr 3	34	71	21	39	10
Szkoła nr 4	41	63	19	41	6
Szkoła nr 6	41	56	18	35	9
Szkoła nr 7	50	67	18	33	8
razem	41	65	19	37	8

Oznaczenie: 1 – Wyjeżdżam do rodziny na wieś, 2 – Wyjeżdżam gdzieś z rodzicami, 3 – Wyjeżdżam na kolonie, 4 – Zostaję w domu, 5 – Inaczej (wymień).

Preferencje uczniów najmłodszych w wyborze przyszłych zawodów

Ostatnie pytanie w ankiecie skierowanej do uczniów klas I–III szkół podstawowych brzmiało „Kim chciałbyś zostać w przyszłości?”. Chodziło nam o to czy uczniowie mają jakieś wyobrażenia o zawodach i przejawiają jakieś preferencje.

Dane zawarte w tab. 6. wskazują na bardzo zróżnicowane wybory zawodów, przy czym inne są preferencje chłopców, a nieco inne dziewcząt.

Tabela 6. Jaki zawód w przyszłości chcieliby uczniowie klas I–III wykonywać (liczba uczniów)

Zawód	Klasa						Razem	
	I		II		III		ch.	dz.
	ch.	dz.	ch.	dz.	ch.	dz.		
sportowiec	25	4	22	3	35	6	82	13
nauczyciel	2	21	2	17	4	10	6	48
policjant	18	6	17	6	6	2	41	14
fryzjer	–	13	1	18	–	11	1	42
piosenkarz/piosenkarka	–	8	–	12	5	4	5	24
lekarz	2	14	5	7	1	14	8	35
tańcerka	–	4	1	10	1	9	2	23
artysta	1	3	5	6	1	9	7	18
weterynarz	1	3	–	9	5	1	6	13
aktor	2	1	1	5	1	6	4	12
adwokat	1	1	2	2	1	3	4	6
ekonomista	–	8	2	4	1	1	3	13
informatyk	1	4	6	1	4	–	11	5
kasjer/kasjerka	3	–	5	1	–	3	8	4
kosmetyczka	–	4	–	4	–	6	–	14
ksiądz (zakonnica)	–	–	4	1	1	1	5	2
kwiaciarka	–	2	2	1	–	–	2	3
antyterrorysta	9	4	2	–	1	–	12	4
archeolog	1	1	1	1	2	–	4	2
architekt	1	2	2	–	–	6	3	8
modelka	–	6	–	5	–	7	–	18
ogrodnik	1	2	3	1	–	–	4	3
marynarz	–	–	2	–	–	–	2	–
pilot	1	–	5	–	–	15	6	15
strażak	4	–	5	–	2	–	11	–
żołnierz	3	1	3	–	5	1	11	2
przedsiębiorca	3	1	2	–	1	–	6	1
sprzedawca	1	1	–	1	2	–	3	2
mechanik samochodowy	3	–	–	–	4	–	7	–
elektryk	3	5	–	–	–	–	3	5
razem*	86	119	100	105	83	115	269	339

* Suma jest wyższa od liczby uczniów badanych bo niektórzy wymieniali dwa zawody.

Najwięcej chłopców chciałoby zostać sportowcem, a na drugim miejscu znalazł się zawód policjanta, ale wybrało go o połowę mniej chłopców niż zawód sportowca. Inne zawody były już mniej popularne, np. antyterrorysta, informatyk, strażak, żołnierz, lekarz i artysta. Rzadziej pojawiały się zawody związane z pracą fizyczną (mechanik samochodowy, elektryk) ale niektórzy chcieliby zostać przedsiębiorcami, pilotami samolotów, a nawet kosmonautami.

Wśród dziewcząt nie było aż tak dużych różnic w wyborze między zawodami, najpopularniejszym a następnym. Jeżeli aż 82 chłopców wybrało zawód sportowca, a w następnej kolejności zawód policjanta 41, to dziewczynki na pierwszym miejscu wymieniały zawód nauczycielki (48) a tuż z nim fryzjerki (42), lekarza, piosenkarki, tancerki, modelki, artystki.

Rzadko natomiast wybierano zawody wymagające zdolności manualnych związanych z pracą fizyczną w zakładach przemysłowych. Wśród zawodów wymienionych przez chłopców nie pojawia się popularny zawód kierowcy, taksówkarza, ale pojawia się zawód kasjera, co spowodowane jest prawdopodobnie dokonywaniem zakupów w supermarketach. Zawód weterynarz, popularniejszy wśród dziewczynek niż wśród chłopców, pojawia się dlatego, że trzymając w domu zwierzęta (chomiki, świnki morskie, psy, koty) od czasu do czasu należy pojawić się z chorymi zwierzętami u weterynarza. Popularność zawodu (?) „sportowca” wiąże się z codziennym (nawet kilkakrotnym) ukazywaniem się ich w telewizji i od czasu do czasu nadmienianiem jakie są nagrody za wygranie turnieju lub ile sportowcy zarabiają (szczególnie piłkarze, tenisiści, ale także hokeiści, siatkarze, koszykarze, pływacy itd.). Takie informacje, obrazy, komentarze, działają na wyobraźnię dzieci. Stąd popularność sportowca, czy nauczyciela – bo jest z nim codzienny kontakt. Policjant jest popularny bo spotykamy go często i jest bardzo ważny bo kontroluje i zapewnia bezpieczeństwo. Oczywiście cześć uczniów wybrała taki zawód, bo wykonują go rodzice lub ktoś z rodziny czy znajomych rodziców. W każdym razie, propozycje zawodów jakie chcieliby wykonywać uczniowie są interesujące² i można je wykorzystać w celach motywacyjnych do bardziej wydajnej nauki.

We wszystkich badanych szkołach wśród chłopców najpopularniejsze były zawody sportowca i policjanta (tab. 7), a wśród dziewczynek w szkołach nr 3 i 7 nauczyciel, zaś w szkole nr 6 lekarz, następnie fryzjerka, piosenkarka, artystka. W szkole nr 3 po zawodzie nauczyciela drugie miejsce zajmowała fryzjerka, następnie weterynarz, piosenkarka.

² Por. W. Sroczyński, *Rozwój kompetencji społecznych w ciągu całego życia* – osoba na linii życia, „Zarządzanie i Edukacja” nr 4/40/2003, dwumiesięcznik Szkoły Wyższej im. Bogdana Jańskiego w Warszawie.

Tabela 7. 15 najbardziej popularnych zawodów, które chcieliby wykonywać uczniowie klas I–III szkoły podstawowej

Zawód w przyszłości	Szkoła nr							
	3		4		6		7	
	ch.	dz.	ch.	dz.	ch.	dz.	ch.	dz.
sportowiec	25	4	31	4	12	4	20	5
nauczyciel	2	18	3	11	–	4	3	15
policjant	16	5	5	6	7	2	18	5
fryzjer	–	14	–	9	1	11	–	8
piosenkarz/piosenkarka	–	9	–	9	–	8	–	10
lekarz	2	6	3	15	1	12	2	12
tancerka	1	6	–	8	–	6	–	4
artysta	3	7	2	7	–	6	–	3
weterynarz	1	12	–	7	–	3	2	3
aktor	–	4	–	6	–	2	1	1
ekonomista	2	–	–	–	1	–	–	1
informatyk	5	1	2	–	2	–	4	–
antyterrorysta	–	–	–	–	2	–	–	–
modelka	–	3	–	7	–	4	–	5
pilot	1	–	–	–	–	–	5	–
razem	68	89	46	89	26	62	55	72
razem uczniów objętych badaniem*	85	85	67	73	52	62	69	66

* Patrz uwaga pod tab. 6.

W szkole nr 4, podobnie jak w szkole nr 6, pierwsze miejsce wśród wymienionych zawodów zajmował lekarz, drugie nauczyciel, a następne fryzjer, piosenkarka, tancerka. W szkole nr 7 po zawodzie nauczyciela na drugim miejscu wśród zawodów wymieniano lekarza, następnie piosenkarkę, fryzjerkę (tab. 7).

Czas wolny w dni powszednie gimnazjalistów i uczniów klas IV–VI szkół podstawowych

Uczniowie gimnazjum mają więcej godzin lekcyjnych obowiązkowych w szkole niż uczniowie starszych klas szkół podstawowych i na ogół spędzają oni w szkole 6 godzin. Pozostaje do zagospodarowania jeszcze co najmniej dalsze 5–7 godzin. „Czy uczniowie rzeczywiście mają dużo wolnego czasu w dni powszednie, który mogą wykorzystać jak sami tego pragną?”, brzmiało pierwsze pytanie zawarte w ankiecie skierowanej do gimnazjalistów i uczniów starszych klas szkół podstawowych. Z ogółu gimnazjalistów objętych badaniem (506) twierdząco odpowiedziało 72%, a uczniów

szkół podstawowych 73%. Istnieje więc bardzo duża zbieżność wyników, a jednocześnie dane te świadczą o tym, że zdecydowana większość uczniów dysponuje w dni powszednie dużą ilością wolnego czasu. W podziale na płeć uczniowie chłopcy wskazują częściej niż dziewczęta, że mają dużo wolnego czasu, co obrazują poniższe dane (w %):

	ch.	dz.
gimnazjum	80	64
szkoły podstawowe	79	68

Nieco większą ilością wolnego czasu dysponują uczniowie szkół nr 4 i 6 (tab. 8.), zwłaszcza chłopcy, a najmniejszą ilością dziewczęta szkoły nr 3. W podziale na poszczególne klasy najwięcej wolnego czasu mają uczniowie klasy IV (78%), nieco mniej VI (72%), a najmniej V (70%). W gimnazjum natomiast najmniej czasu wolnego w dni powszednie mają uczniowie klasy III (65%), a najwięcej klasy I (77%) i II (73%).

Tabela 8. % uczniów klas IV–VI poszczególnych szkół podstawowych wskazujących, na dużo wolnego czasu

Wyszczególnienie	SP – 3	SP – 4	SP – 6	SP – 7
chłopcy	78	82	84	73
dziewczęta	61	73	69	69
razem	69	78	76	71
w tym klasy:				
IV	69	88	88	72
V	69	70	71	71
VI	68	77	71	70

Struktura wykorzystania czasu wolnego

Skoro zdecydowana większość uczniów dysponuje wolnym czasem warto odpowiedzieć na pytanie jak ten czas uczniowie wykorzystują. Otóż najczęściej uczniowie spędzają wolny czas wspólnie z kolegami, następnym miejscem zajmuje sport, telewizja, a na czwartym miejscu znalazł się komputer. Nie ma większych różnic między uczniami szkół podstawowych, a gimnazjum, co prezentują dane zawarte w tab. 9.

Co trzeci uczeń szkoły podstawowej i nieco mniej gimnazjum cześć wolnego czasu przeznacza na czytanie książek, czasopism, a więcej niż co piąty na rekreację. Niewielu uczniów wskazuje na spędzanie wolnego czasu wspólnie z rodziną czy na naukę. Należy nadmienić, iż uczeń, jeżeli wskazywał, że ma w dni powszednie dużo wolnego czasu, mógł wskazać kilka sposobów jego wykorzystania. To, że większość uczniów spędza wol-

ny czas wspólnie z rówieśnikami nie powinno być zaskoczeniem. Nie wiemy jednak, czy ten czas jest wykorzystany pożytecznie z wychowawczego punktu widzenia. Podobnie przedstawia się sprawa z czasem spędzonym przed telewizorem i przy komputerze. Nie ulega wątpliwości, że część tego czasu jest bezużyteczna. Rodzice i wychowawcy powinni nakierowywać swych podopiecznych na bardziej pożyteczne wykorzystanie czasu wolnego także przy komputerze (rozwiązywanie zagadek, rebusów, gry strategiczne) i przy telewizorze (podróże, kultura, historia, nauka języka obcego).

Tabela 9. Sposoby wykorzystania czasu wolnego przez uczniów (% wskazujących z ogółu, którzy odpowiedzieli, że mają dużo wolnego czasu)

Sposoby wykorzystania czasu	Szkoła nr					Gimnazjum
	3	4	6	7	razem	
Z kolegami	69	69	70	61	68	88
Przy komputerze	44	56	50	47	49	70
Przy telewizorze	37	56	60	64	53	65
Czytam książki	36	33	33	35	34	28
Kino	4	12	15	8	10	11
Uprawiam sport	57	61	46	60	59	63
Rekreacja	31	15	14	25	24	22
Spędza czas z rodziną	7	2	6	5	5	5
Nauka	3	3	4	4	4	8

Uczniowie, którzy nie mają dużo wolnego czasu (143 osoby w gimnazjum na 506 ogółem i 144 uczniów szkół podstawowych klas IV–VI na 542 objętych badaniem) uzasadniali to takimi powodami, jak tym, że rodzice zaplanowali im dodatkowo naukę języka obcego, zajęcia sportowe, korepetycje i nieco już rzadziej grę na instrumentach muzycznych (tab. 10.), przy czym w większym stopniu dotyczy to uczniów szkół podstawowych, zwłaszcza klasy IV, niż gimnazjalistów. W gimnazjum większe zaangażowanie uczniów w dodatkowe zajęcia występuje wśród uczniów klasy III. Wyjątek stanowią zajęcia sportowe, w których najwięcej uczestniczy uczniów klasy I gimnazjum. W szkole podstawowej częściej korepetycjami, nauką języka obcego, zajęciami sportowymi obciążeni są chłopcy niż dziewczęta, co obrazuje poniższe zestawienie (% uczestniczących z ogółu, którzy nie mają dużo wolnego czasu):

	chłopcy	dziewczęta
korepetycje	40	11
nauka języka obcego	60	42
zajęcia sportowe	53	35
nauka gry na instrumentach	4	15

Tabela 10. Na jakie cele wykorzystują czas uczniowie, którzy nie dysponują dużą ilością wolnego czasu (% wskazujących)

Sposoby wykorzystania czasu wolnego	Szkoła podstawowa				Gimnazjum			
	Klasy				Klasy			
	IV N = 43	V N = 53	VI N = 48	razem N = 144	I N = 42	II N = 40	III N = 60	razem N = 143
korepetycje	32	15	21	22	16	15	22	18
nauka języka obcego	65	41	42	49	28	25	32	29
zajęcia sportowe	51	38	37	42	30	17	17	21
nauka gry na instrumencie	7	19	4	10	12	12	11	12

Jeżeli chodzi o gimnazjalistów również nieco częściej nauką języka obcego i zajęciami sportowymi obciążeni są chłopcy, ale różnice nie są tak duże jak w przypadku szkół podstawowych klas IV–VI co ilustrują poniższe dane (w %):

	chłopcy	dziewczęta
korepetycje	18	18
nauka języka obcego	36	25
zajęcia sportowe	24	19
nauka gry na instrumentach	10	14

Z przedstawionych danych wynikałoby, że ci co stwierdzili, iż nie mają zbyt dużo wolnego czasu, bardziej obciążeni dodatkowymi zajęciami są uczniowie szkół podstawowych niż gimnazjów. Jeżeli odniesiemy dodatkowe zajęcia jakimi obciążani są uczniowie do ogółu objętych badaniami to okazuje się, że korepetycje pobiera zaledwie 5% gimnazjalistów i 6% uczniów szkół podstawowych klas IV–VI i odpowiednio nadobowiązkowo języka obcego uczy się 8% i 13%, uprawia sport 6% i 11%. W sumie niewielki odsetek uczniów uczestniczy w nadobowiązkowych zajęciach, które prowadzą do rozszerzenia wiedzy lub przyczyniają się do poprawy kondycji fizycznej.

Co prawda dochodzą do tego jeszcze inne zajęcia domowe, ale uczestniczy w nich niewielka część dzieci. Tak na przykład, musi opiekować się młodszym rodzeństwem tylko 7% ogółu dzieci, musi sprzątać i dokonywać zakupów 10% uczniów szkół podstawowych i 13% gimnazjalistów. Nie można zatem twierdzić, że dzieci uczęszczające do szkół w Żyrardowie są nadmiernie przeciążone, ale jednocześnie można powiedzieć, iż istnieją pewne rezerwy czasu, które można by było pożytecznie wykorzystać dla ich rozwoju umysłowego i z korzyścią dla społeczeństwa. Weryfikacja tej hipotezy wymaga jednak przeprowadzenia dodatkowych badań, zwłaszcza w warunkach gdy proponuje się rozszerzenie zajęć o dodatkową jedną godzinę z historii Polski. Wokół tej propozycji ministra

edukacji R. Giertycha pojawiło się wiele zastrzeżeń. Jednak przecież z wyzwań rynku globalnego wynika konieczność wzrostu konkurencyjności społeczeństwa, a bez poszerzenia wiedzy i jej permanentnego uzupełniania nie da się osiągnąć „bycia lepszym”, tym bardziej, że w rankingach międzynarodowych (poza informatyką, programowaniem) nasi uczniowie nie osiągają najlepszych wyników³. Przykładowo w rozumieniu czytanego tekstu zajmują 24 miejsce na świecie, w matematyce również 24, w naukach przyrodniczych 21. Aby poprawić konkurencyjność naszego społeczeństwa trzeba zaczynać już od dzieci i mimo, że zabierzemy im coś z beztróskiego dzieciństwa zapewnimy im lepszą przyszłość, kiedy będą w sile wieku. Chodzi o to by społeczeństwo polskie nie tylko służyło innym narodom, ale by tworzyło wartość dodaną. Stąd badanie czasu tzw. „wolnego” ma sens o wiele głębszy niż wynikałoby to z samych pytań zawartych w ankiecie.

Na następne pytanie w ankiecie: „Czy masz dokładnie rozplanowany rozkład każdego dnia tygodnia, od poniedziałku do piątku?” z ogółu uczniów szkół podstawowych twierdząco odpowiedziało tylko 24%, przy czym w/g szkół wyglądało to następująco:

SP – 3	31,6%,
SP – 4	20,6%,
SP – 6	23,1%,
SP – 7	19,8%.

Czas dokładniej rozplanowany mają częściej dziewczynki (27% szkoły podstawowe i 20% gimnazjum) niż chłopcy (21% i 17%).

Nie ma większych różnic w rozplanowaniu rozkładu każdego dnia tygodnia według klas uczniów szkół podstawowych, co prezentują dane:

klasa IV	24,9%
klasa V	25,8%
klasa VI	21,6%

Natomiast istnieje duża różnica w rozplanowaniu zajęć między uczniami klasy I gimnazjum (38%), a II (14%) i III (19%), czyli starsi uczniowie mają rzadziej rozplanowany rozkład każdego dnia tygodnia (uczniowie szkół podstawowych 24%, gimnazjów 19%).

Pytanie 5 w ankiecie dotyczyło sposobów spędzania przez uczniów weekendów, przy czym wymieniono 5 odpowiedzi, z których można było podkreślić nawet wszystkie, a ponadto wymienić inne rodzaje zajęć. Najczęściej uczniowie szkół podstawowych klas IV–VI i uczniowie gimnazjum dni wolne spędzają z przyjaciółmi. O wiele już mniej uczniów szkół podstawowych (co drugi) wskazywało na wysypianie się i wychodzenie wspólnie

³ Por. artykuł J. Rosy, *Poprawa konkurencyjności gospodarki Irlandii jako najważniejsze wyzwanie dla rządu*, „Rocznik Żyrardowski” tom IV, Żyrardów 2006, s. 135.

z rodzicami na spacer, zakupy, do rodziny. Znaczny odsetek uczniów w czasie wolnym uzupełniał zaległości w lekcjach, co czwarty wyjeżdżał na wycieczkę, a niewielki odsetek uprawiał sport. Z badań ankietowych wynikałoby, że najczęściej wychodzą gdzieś z rodzicami uczniowie szkoły nr 7, a na wycieczkę najczęściej wyjeżdżają uczniowie ze szkoły nr 3, a najrzadziej nr 7.

W porównaniu do uczniów klas IV–VI szkół podstawowych uczniowie gimnazjum wskazywali częściej na spędzanie czasu w dni wolne od nauki wspólnie z przyjaciółmi oraz na wysypianie się, a także na sport, rzadziej uzupełniali zaległości w lekcjach, wychodzili wspólnie z rodzicami czy też wyjeżdżali na wycieczkę (tab. 11).

Tabela 11. Sposoby spędzania czasu przez uczniów w dni wolne od nauki (% uczniów wskazujących) według szkół

Sposoby spędzania czasu	Szkoła Podstawowa nr					Gimnazjum
	3	4	6	7	razem	razem
1 Uzupełniam zaległości w lekcjach	40	40	31	41	38	34
2 Wysypiam się	43	50	45	50	46	71
3 Wychodzę gdzieś z przyjaciółmi	65	58	68	73	66	79
4 Wychodzę z rodzicami	52	49	37	50	46	32
5 Wyjeżdżam na wycieczkę	40	31	29	25	32	22
6 Uprawiam sport	8	4	10	8	8	12
7 Gram na komputerze	1	5	6	6	4	7
8 Czytam książek	1	4	2	–	2	2
9 Wyjeżdżam na działkę	2	1	3	2	2	7

Pewne różnice w intensywności i formach spędzania czasu w dni wolne od nauki istnieją między uczniami poszczególnych klas szkół podstawowych i gimnazjalnych. Mianowicie najwięcej czasu z przyjaciółmi spędzają uczniowie najstarsi (tab. 12). Podobnie sprawa przedstawia się z wysypianiem się. Z kolei przy uzupełnianiu zaległości w lekcjach największy odsetek dotyczy uczniów klas IV SP i I gimnazjum. Podobnie dzieje się ze wspólnym wychodzeniem z rodzicami i wyjazdami na wycieczkę, przy czym częstotliwość uczestnictwa w tym zakresie jest większa uczniów szkół podstawowych niż gimnazjum.

Tabela 12. Sposoby spędzania czasu przez uczniów w dni wolne od nauki (% uczniów wskazujących) według klas

Sposoby spędzania czasu	Szkoła podstawowa			Gimnazjum		
	IV	V	VI	I	II	III
1 Uzupełniam zaległości w lekcjach	45	35	33	41	30	28
2 Wysypiam się	48	41	51	69	73	72
3 Wychodzę gdzieś z przyjaciółmi	62	61	75	77	77	82
4 Wychodzę z rodzicami	52	39	48	36	30	28
5 Wyjeżdżam na wycieczkę	41	25	28	26	22	18

Zatem wykorzystanie czasu w dni wolne od zajęć lekcyjnych zależy w niewielkim stopniu od wieku uczniów. Dla wszystkich najważniejsi są przyjaciele, potem wysypianie się.

Pytanie 6 w ankiecie dotyczyło dokładnego zaplanowania letnich wakacji i ferii. Większość uczniów szkół podstawowych (58%) odpowiedziała, że letnie wakacje i ferie są zawsze dokładnie zaplanowane. Odwrotna sytuacja zaistniała wśród gimnazjalistów gdzie tylko co trzeci uczeń odpowiedział twierdząco, co w podziale na klasy wyglądało następująco:

IV SP	60%
V SP	64%
VI SP	49%
I gimnazjum	39%
II gimnazjum	29%
III gimnazjum	31%.

Starsi uczniowie częściej niż młodsi nie mają dokładnie zaplanowanych wakacji i ferii. Według deklaracji uczniów najwięcej z nich zaplanowane wakacje ma w szkole nr 3 (67%) i nr 4 (63%), a w pozostałych szkołach znacznie już mniej bo tylko 48%. Jak zatem uczniowie spędzają wakacje ilustrują dane zawarte w tab. 13.

Tabela 13. Formy spędzania wakacji (ferii) przez uczniów (z ogółu uczniów % wskazujących)

Formy spędzania wakacji	Szkoła Podstawowa nr					Gimnazjum
	3	4	6	7	razem	
1 Wyjeżdżam do rodziny na wieś	30	32	23	22	27	15
2 Wyjeżdżam na kolonie	32	20	19	14	21	19
3 Wyjeżdżam gdzieś z rodzicami	52	43	32	38	41	30
4 Zostaję w domu	12	14	4	16	12	14
5 Jest inaczej	4	8	1	2	4	5

Najczęściej uczniowie wyjeżdżają gdzieś wspólnie z rodzicami, a więcej niż co czwarty uczeń szkoły podstawowej i co siódmy gimnazjum wyjeżdża do rodziny na wieś i co piąty wyjeżdża na kolonie. W domu spędza wakacje co ósmy uczeń szkoły podstawowej i co siódmy gimnazjum. Najczęściej na kolonie i z rodzicami wyjeżdżają dzieci ze szkoły nr 3. W podziale na wiek uczniowie klasy VI rzadziej spędzają wakacje zarówno z rodzicami, jak też wyjeżdżają na wieś lub na kolonie, co prezentują poniższe dane:

Formy spędzania wakacji	IV	V	VI
1. Wyjeżdżam do rodziny na wieś	29	30	22
2. Wyjeżdżam na kolonie	24	24	17
3. Wyjeżdżam gdzieś z rodzicami	42	45	37
4. Zostaję w domu	10	13	11

Nie ma natomiast większych różnic między uczniami uczęszczającymi do poszczególnych klas w gimnazjum, co przedstawiają poniższe dane:

Formy spędzania wakacji	I	II	III
1. Wyjeżdżam do rodziny na wieś	20	11	12
2. Wyjeżdżam na kolonie	20	16	20
3. Wyjeżdżam gdzieś z rodzicami	34	25	29
4. Zostaję w domu	13	14	15

Oczywiście należy zdawać sobie sprawę, że sposób spędzania wakacji przez uczniów jest o wiele bogatszy niż przedstawiono. Zależy to w dużej mierze od dochodów rodziców, a te także od poziomu wykształcenia⁴.

Na pytanie „Co byś najchętniej robił(a) gdybyś miał(a) dużo wolnego czasu?” w każdej szkole najwięcej uczniów klas IV–VI wskazywało, że spotykałoby się z przyjaciółmi. W następnej kolejności byłby czas poświęcony na sport oraz komputer, spotkania z rodziną, spacer, jazdę na rowerze, podróże. Mniejszy już odsetek wskazywał na czytanie książek, naukę, oglądanie filmów. W podobnej kolejności wypełnianie wolnego czasu wskazywali uczniowie gimnazjum, przy czym ważne miejsce w hierarchii zajmował także odpoczynek (tab. 14.). Istnieją pewne różnice w preferowanych formach odpoczynku między uczniami poszczególnych szkół podstawowych, zwłaszcza między uczniami klas IV–VI szkoły nr 3, a pozostałymi, ale nie tylko. Na przykład sportem najbardziej interesują się uczniowie szkoły

⁴ Por. W. Rakowski, B. Bujala, *Warunki życia rodzin z dziećmi uczęszczającymi do szkoły podstawowej w Żyrardowie*, „Rocznik Żyrardowski” tom II, WSRL, Żyrardów 2003.

nr 4, komputerem – uczniowie szkoły nr 7 i 4, spotkaniami z przyjaciółmi, spacerami z rodziną, podróżami – uczniowie szkoły nr 3. Nie ma natomiast różnic między uczniami poszczególnych szkół w zakresie czasu jaki poświęciliby na naukę (poniżej 10% ogółu uczniów o czym wspomiano), czytanie książek (co dziesiąty uczeń), oglądanie filmów.

Tabela 14. Preferencje uczniów w zakresie wypełniania wolnego czasu (gdyby takim dysponowali) % wskazujących z ogółu uczniów

Preferencje	Szkoła Podstawowa nr					Gimnazjum
	3	4	6	7	razem	
1 Spotkania z przyjaciółmi	51	43	38	39	43	48
2 Spotkania z rodziną	27	15	12	13	17	7
3 Spacer	18	10	16	16	15	10
4 Odpoczynek	2	6	7	7	5	15
5 Spacer z psem	1	2	3	5	2	–
6 Kino	5	2	3	3	3	3
7 Zakupy	4	3	1	2	3	2
8 Basen	5	1	7	7	5	2
9 Nauka	7	8	7	9	8	5
10 Czytanie książek	12	11	10	9	10	8
11 Komputer	19	26	21	27	23	22
12 Oglądanie filmów	6	6	5	6	6	6
13 Podróż	14	12	7	10	11	10
14 Jazda na rowerze	15	7	13	22	14	10
15 Sport	23	39	22	23	27	27
16 Słuchanie muzyki	1	1	2	2	2	5

Również nie ma większych różnic w preferencjach wykorzystania wolnego czasu (gdyby takowy był) między uczniami szkół podstawowych a gimnazjum, jak też między uczniami poszczególnych klas.

Ujawniają się za to różnice w preferowaniu spędzania wolnego czasu między chłopcami a dziewczętami. Dziewczęta bardziej niż chłopcy preferują spotkania z przyjaciółmi, z rodziną, spacer, kino, zakupy, naukę, czytanie książek, podróż, zaś chłopcy sport, komputer (bardzo duża różnica). Podobne zróżnicowanie między chłopcami a dziewczętami istnieje zarówno w szkołach podstawowych, jak i w gimnazjalnych (tab. 15). Biorąc pod uwagę wszystkie propozycje chłopców i dziewczynek form spędzania wolnego czasu, większą aktywnością wykazały się dziewczęta niż chłopcy. Świadczy o tym ilość punktów procentowych jaka wynika z sumy odpowiednich rubryk z tab. 15.

Tabela 15. Preferencje chłopców i dziewczynek w zakresie wypełnienia wolnego czasu (gdyby takim dysponowali), z ogółu płci % wskazujących

Preferencje	Szkoła Podstawowa		Gimnazjum	
	ch.	dz.	ch.	dz.
1 Spotkania z przyjaciółmi	35	52	33	63
2 Spotkania z rodziną	13	22	4	11
3 Spacer	11	19	6	14
4 Odpoczynek	5	5	13	18
5 Spacer z psem	0	4	–	1
6 Kino	2	5	2	3
7 Zakupy	1	4	–	4
8 Basen	3	7	2	2
9 Nauka	6	9	4	5
10 Czytanie książek	7	14	3	14
11 Komputer	35	12	32	12
12 Oglądanie filmów	6	5	6	6
13 Podróże	9	13	6	13
14 Jazda na rowerze	16	13	13	8
15 Sport	36	17	39	17
16 Słuchanie muzyki	1	3	4	6
Razem punktów	186	204	171	197

Mianowicie dla chłopców szkół podstawowych suma ta wyniosła 186, a dla dziewcząt odpowiednio 204 oraz dla chłopców z gimnazjum 171, a dla dziewcząt 197. Zatem dziewczęta wykazały się większą pomysłowością i przejawiały większą niż chłopcy aktywność.

Jeżeli chodzi o wykorzystanie czasu w dni zajęć szkolnych to dla uczniów klas IV–VI wyglądało to następująco:

	ch.	dz.	razem
pobyt w szkole	6 g 17 min	6 g 36 min	6 g 26 min
odrabianie lekcji	1 g 35 min	2 g 01 min	1 g 16 min
jedzenie posiłków	1 g 17 min	1 g 15 min	1 g 48 min
dodatkowe zajęcia	1 g 39 min	1 g 30 min	1 g 15 min
higiena osobista	1 g 38 min	1 g 37 min	1 g 37 min
zabawa i inne	3 g 26 min	2 g 14 min	2 g 50 min
razem	15 g 52 min	15 g 13 min	15 g 12 min

Z danych tych wynikałoby, że w dni lekcyjne chłopcy uczęszczający do klas IV–VI mają 9 godzin i 31 minut wypełnione lekcjami lub innymi zajęciami związanymi ze szkołą, a dziewczynki 10 godzin i 7 minut. Dlatego też chłopcy mogą więcej czasu niż dziewczynki poświęcić na zabawę.

Z kolei uczniowie uczęszczający do gimnazjum dłużej nieco przebywają w szkole, a na pozostałe czynności poświęcają mniej więcej tyle cza-

su co uczniowie szkół podstawowych klas IV–VI, co prezentują poniższe dane:

	ch.	dz.	razem
pobyt w szkole	6 g 26 min	7 g 10 min	6 g 48 min
odrabianie lekcji	1 g 12 min	2 g 20 min	1 g 47 min
dodatkowe zajęcia	1 g 35 min	1 g 43 min	1 g 39 min
jedzenie posiłków	1 g 02 min	1 g 39 min	1 g 18 min
higiena osobista	1 g 20 min	1 g 42 min	1 g 31 min
zabawa i inne	3 g 34 min	2 g 10 min	3 g 11 min
razem	15 g 09 min	16 g 44 min	16 g 14 min

Między dziewczętami a chłopcami uczęszczającymi do gimnazjum istnieją większe różnice w strukturze wykorzystania czasu w dni robocze niż między dziewczętami a chłopcami szkół podstawowych. Dziewczęta uczące się w gimnazjum poświęcają więcej czasu na odrabianie lekcji i dłużej mają lekcje niż chłopcy, co być może spowodowane jest faktem, że lekcje z religii jako dodatkowe obciążenie wliczają do obowiązkowych i więcej dziewczynek niż chłopców uczestniczy w tych zajęciach. Dziewczęta więcej czasu niż chłopcy przeznaczają na higienę osobistą i na jedzenie posiłków. Na samą zabawę dziewczynki przeznaczają o przeszło godzinę mniej czasu niż chłopcy, ponieważ więcej czasu zużywają na pobyt w szkole, odrabianie lekcji.

Preferowane zawody

Na ostatnie (10) pytanie w ankiecie, które brzmiało: „Kim chciałbyś zostać w przyszłości?” najwięcej uczniów szkół podstawowych klas IV–VI odpowiedziało, że sportowcem, zaś gimnazjalistów, że jeszcze nie wiedzą, czyli uczniowie szkół podstawowych, ze względu na młody wiek, częściej mają już wymarzony zawód niż gimnazjaliści. Ci ostatnio wymieniani najczęściej wskazywali wybór takich zawodów jak informatyk (głównie chłopcy), adwokat (głównie dziewczęta), sportowiec (chłopcy), psycholog (dziewczęta), ale także lekarz, nauczyciel, architekt (co dwudziesty uczeń). O wiele rzadziej pojawiają się zawody takie jak kierowca, kelner, kolejarz. Pojedyncze osoby wymieniają takie zawody jak: barman, handlowiec, konserwator zabytków, fotograf, ksiądz, ogrodnik.

Chłopcy z klas IV–VI szkoły podstawowej najczęściej wymieniali (prawie co trzeci) taki zawód jak sportowiec i znacznie już rzadziej informatyk (co ósmy), w następnej kolejności był policjant (co szesnasty uczeń), kierowca, adwokat oraz architekt (co dwudziesty uczeń), żołnierz i strażak

(tab. 16). Uczennice szkoły podstawowej preferowały takie zawody jak: nauczyciel, piosenkarka, weterynarz (co siódma lub ósma osoba) oraz w następnej kolejności lekarz (co dziesiąta), fryzjer (co jedenasta), artystka, architekt, sportowiec (co czternasta). Zatem kolejność zawodów wymienianych przez chłopców i dziewczęta różni się znacznie. Istnieją też znaczące różnice w preferowaniu zawodów między uczniami klas IV–VI szkoły podstawowej a gimnazjalistami. Zaskakującą sprawą jest fakt, że uczniowie gimnazjum częściej niż szkoły podstawowej nie potrafili określić kim by chcieli zostać w przyszłości. Może to wynika właśnie z większej dojrzałości i jednocześnie zagubienia w tym bardzo ułożonym świecie. Uczniom młodszemu świat wydaje się bardziej prosty, stąd łatwiejszy wybór.

Tabela 16. Preferencje uczniów w zakresie wyboru zawodu (z ogółu uczniów % wskazujących dany zawód)

Zawody	Szkoła Podstawowa			Gimnazjum		
	ch.	dz.	razem	ch.	dz.	razem
sportowiec	32	7	19	12	6	9
księgowa	1	0	1	0	1	0
wizażystka	–	5	2	–	7	4
weterynarz	1	13	7	1	6	4
dziennikarz	1	2	1	1	5	3
modelka	–	4	2	–	4	2
tłumacz	1	1	1	1	2	2
kolejarz	–	–	–	1	–	1
architekt	5	8	7	2	9	5
adwokat	6	8	7	6	16	11
informatyk	13	2	8	20	3	11
ekonomista	1	1	1	2	1	1
artysta	1	8	5	2	4	3
aktor	1	7	4	2	4	3
kierowca	6	0	3	3	–	1
kelner	1	1	1	1	0	1
psycholog	–	3	2	1	16	8
biotechnolog	0	–	0	–	1	1
lekarz	3	10	7	6	7	6
kucharz	2	1	1	6	1	4
farmaceuta	–	2	1	0	3	2
nauczyciel	3	14	9	1	8	5
piosenkarka	0	13	7	–	3	1
fryzjer	0	9	5	–	7	3
muzyk	2	2	2	3	2	2
antyterrorysta	–	–	–	1	–	1

Należy dodać, że zawód sportowca (wybierany przez chłopców) jest bardziej preferowany przez uczniów klas młodszych, w klasach starszych i w gimnazjum pierwsze miejsce zajmuje informatyk. Przykładowo w IV klasie szkoły podstawowej, z ogółu chłopców objętych badaniem, sportowcem chciałoby zostać 36%, w V 35%, w VI 25%, w I gimnazjum 15%, w II 12% i w III zaledwie 10%.

Z kolei informatykiem z poszczególnych klas pragnęłoby zostać: IV – 9%, V – 12%, VI – 21%, w I gimnazjum – 12%, II gimnazjum – 27%, III gimnazjum – 22%.

W każdym razie uczniowie zarówno gimnazjów, jaki i szkół podstawowych mają bardzo szeroką wiedzę w zakresie zawodów, o czym świadczy wymienienie przeszło 30 profesji, jednak nikt nie wymienił takich tradycyjnych zawodów jak: rolnik, tkacz, ślusarz, spawacz, ekspedientka, a nawet mechanik samochodowy. Uczniowie podstawowych klas IV–VI i gimnazjaliści nie wymienili też tak ważnych zawodów jak pilot (samolotów), stewardesa, czy też pilot wycieczek (przewodnik), na które popyt będzie wzrastał wraz z rozszerzeniem kontaktów międzynarodowych.

Oczywiście, że na wybór zawodów miała wpływ wyobraźnia uczniów i nie należy tych preferencji traktować zbyt poważnie, bo nie jest to jeszcze wiek, który pozwala na wybór przyszłego zawodu. Dla porównania należałoby przeprowadzić podobne badania w szkołach średnich.

W porównaniu do uczniów klas najmłodszych szkół podstawowych (klasy I–III) uczniowie klas starszych i gimnazjaliści różnią się znacznie w wyborze zawodów. Przeto wraz z wiekiem następuje zmiana preferencji, wynikająca z wiedzy i z procesów jakie zachodzą na świecie. Jak sądzimy 20 lat temu nie pojawiał się zawód informatyk i rzadko modelka czy sportowiec. Komercjalizacja sportu doprowadziła do tego, że zamiast amatorów mamy zawodowych sportowców. Dlatego tak dużym powodzeniem cieszy się ten niby zawód u uczniów klas młodszych. Zawód nauczyciel, policjant pojawia się często u uczniów klas młodszych, a rzadziej jest wybierany przez uczniów klas starszych. Są to zawody wybierane przez dzieci młodsze, które dorastając widzą w tych zawodach pewne mankamenty. Natomiast takie zawody jak: lekarz, adwokat (nie pojawiły się wśród uczniów takie zawody jak sędzia, prokurator, pielęgniarka) cieszą się nadal znacznym poważaniem ze względu na rangę społeczną, jak też korzyści finansowe.

Zakończenie

Z dokonanej analizy bilansu czasu uczniów szkół podstawowych i gimnazjum wynika, że młodzież nie jest zbyt obciążona obowiązkowymi

zajęciami w szkole, jak też niewielki odsetek uczniów ma dodatkowe zajęcia pozaszkolne. Obciążenie obowiązkowe uczniów klas I–III tygodniowo wynosi 20 godzin, do tego dochodzą 4 godziny zajęć nadobowiązkowych (w tym 2 godziny religii). W klasach IV–VI zajęć obowiązkowych jest 26 oraz są 3 godziny nadobowiązkowe. W gimnazjach jest obowiązkowych 28 godzin oraz 2 lekcje religii nadobowiązkowe. Należy nadmienić iż w godzinach obowiązkowych mieści się przedmiot wychowanie fizyczne w rozmiarach 2–4 godzin tygodniowo, które należy traktować jako tzw. „przerywnik” w lekcjach. Trudno więc jest udowodnić, że dzieci są nadmiernie obciążone lekcjami. Ze społecznego punktu widzenia lepiej byłoby wprowadzić dodatkowe obciążenie lekcjami w szkole według przejawianych zainteresowań uczniów, niż wydłużać czas wolny, który znaczna część uczniów marnotrawi.

Zdaniem piszących te słowa wydłużenie tygodniowo zajęć o dwie lekcje, w tym o jedną z języka obcego i o jedną z historii lub geografii wzbogaci wiedzę uczniów, o ile lekcje będą prowadzone w grupach liczących poniżej 20 osób. Problem jednak sprowadza się do spraw finansowych. Właśnie i w szkolnictwie szuka się oszczędności poprzez mniejszy wymiar godzin lekcyjnych i tworzenie liczebnie większych klas, natomiast brakuje spojrzenia systemowego. Pseudooszczędności czynią to, że nasze społeczeństwo jest mniej twórcze, mniej wydajne i w efekcie mamy niższy dochód i zmuszani jesteśmy mniej wydawać na oświatę i naukę. Aby rozwikłać tę pętlę należałoby dokonać radykalnych zmian w budżecie państwa, ale to już wykracza poza realizowany temat.

Patterns of Spending Leisure Time by Pupils and Students of Schools in Żyrardów

Summary

The aim of the paper is to identify the amounts of schoolwork that pupils/students have to do and to find out about their patterns of spending free time. In order to do so a poll was carried out amongst pupils and students of primary and junior-high schools.

The findings are that both pupils and students have considerable amounts of free time, most of which is devoted to homework assignments, followed by playing and socialising with peers, watching television, playing computer games and sport activities. It was also found that neither children nor teenagers have to cope with excessive schoolwork and/or classes.

A considerable proportion of the pupils' and students' free time is simply wasted. The authors feel that it would be far more beneficial to have some extra curricular, perhaps optional activities by the school to suit at least part of the pupils'/students' interests. That would require additional funding from the state budget, yet the benefits it would give the community cannot be underestimated, especially because most parents can not afford to pay for additional classes or activities for their children.